

CUVÂNT-ÎNAINTE

Foametea organizată de URSS în Basarabia a fost ultima foamete organizată de URSS în perioada existenței sale. La fel ca și în cazul foametei din Povolgia, Ural și RASS Kirghiză (actualmente teritoriul Kazahstanului) în anii 1921-1922, al foametei din RSS Kazahstan și RSS Ucraineană în anii 1932-1933, foametea din anii 1946-1947 din Basarabia a fost organizată cu bună știință, mai mult, în toate cazurile s-a respectat același scenariu. În comparație cu RSS Ucraineană și RSFSR, în RSS Kazahstan și RSSM, jurnaliștilor din Occident nu li s-a permis intrarea în zonele afectate de foamete.

Inclusiv, din cauza camuflării adevărului de comunitatea internațională, ultimele două republici unionale nu au primit ajutor umanitar internațional, iar mărturiile fotografice din perioada respectivă sunt singulare.

Deși este imposibil de calculat pierderile de populație în perioada foametei din teritoriile românești ocupate deoarece nu se cunosc deplasările acestora și nici pierderile de populație în timpul Războiului Germano-Sovietic, totuși la categoria victimelor directe și indirecte includem 20-25% din populația Basarabiei.

Scopul înfometării basarabenilor a fost de a frânge coloana vertebrală a populației și de a o transforma într-o masă amorfă. Consecința imediată a acestei politici inumane a constituit crearea colhozurilor, dar și frângerea oricărei rezistențe. Apariția canibalismului, creșterea criminalității, a multiplelor boli ca urmare a inaniției, frica de necunoscut și lipsa încrederii în ziua de mâine sunt doar câteva consecințe în timp ale politicii de înfometare constantă a populației Basarabiei în primii ani a celei de a doua ocupații sovietice.

În situația în care oamenii au fost aduși la limita existenței, autoritățile promovau o amplă politică de colectivizare – care se manifesta prin confiscarea tuturor bunurilor de la familiile de țărani pentru a fi date în colhoz cu titlu gratuit. Concomitent se declanșa politica agresivă de rusificare prin negarea a tot ce e românesc, inclusiv prin introducerea alfabetului chirilic. Apogeul terorii sovietice în Basarabia primilor ani după război a constituit-o organizarea deportărilor din vara anului 1949.

Statul sovietic a impus interdicție de a folosi cuvântul „foamete”, această interdicție s-a menținut până în anul 1987, ceea ce excludea orice acțiune din partea organelor locale. Despre foamete se vorbea numai în „Dosarele speciale”, deci, lupta cu foametea se putea face numai și numai cu aprobarea Kremlinului. Iar această luptă a început doar în anul 1947, atunci când autoritățile de la Kremlin au decis să-i hrănească pe o parte din înfometați. În arhive sunt depozitate doar documente care denotă acordarea de către organele puterii a ajutoarelor în alimente populației înfometate.

În toată perioada existenței sale, URSS a continuat să nege politica de înfometare utilizată în anumite zone, ignorând-o pe de o parte și pe de altă parte au constrâns pe supraviețuitorii și urmașii acestora să renunțe la propria memorie.

Conducerea Republicii Moldova, succesoare a RSSM, nu a luat nici o atitudine față de politica Kremlinului de înfometare intenționată a basarabenilor, și respectiv, la inițiativa autorităților nu a fost ridicat nici un monument; mai mult, și la împlinirea a 70 de ani de la tragedie (2017), aceasta a fost trecută în tăcere.

În ultimii ani, subiectul foamete din spațiul românesc, în special din Basarabia, constituie una din preocupările mele de bază. Fiind conștientă că în acest moment, în Republica Moldova, balanța forțelor politice nu înclină în favoarea elementului național, iar aceasta presupune

și de acum înainte lipsa unei politici de recunoaștere a fenomenului foametei organizate de URSS și ulterior de condamnare a acestei politici, după care instituirea unor politici de păstrare a memoriei celor decedați, eu am considerat necesar să mă implic în măsura posibilităților.

Mai mult timp, împreună cu logodnicul meu, istoricul de la Sibiu cu origini basarabene pe linie maternă – regretatul Nicolae-Bogdan Tămaș (9 decembrie 1974 – 7 iulie 2019) am decis să creăm un Muzeu Virtual al Foametei din Basarabia. Și am reușit acest lucru. La începutul anului 2020 a fost lansat primul Muzeu Virtual al Foametei din lume – Muzeul Foametei din Basarabia <https://muzeulfoametei.ro/>.

Mai multe luni le-am acordat documentării la Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (AOSPRM) și Arhiva Națională a Republicii Moldova (ANRM), am consultat sute de dosare în speranța că voi găsi documente ce abordează subiectul ce mă interesează, dar, în majoritatea cazurilor, rezultatele au fost modeste. Cele 50 de documente prezentate în lucrare sunt inedite și valoroase prin faptul că reflectă realitățile din satele basarabene prin prisma reprezentanților administrației locale și a funcționarilor locali; de asemenea, accent se pune pe modalitățile de supraviețuire a băștinașilor în perioada respectivă. Documentele, scrise în limba rusă, sunt traduse în limba română.

Timp de doi ani am avut șansa să fiu moderatoarea emisiunii istorice „Recurs la istorie” la postul de radio „Vocea Basarabiei” de la Chișinău. Fiind conștientă de șansa pe care o aveam, și discutând aproape zilnic cu ascultătorii, am realizat că subiectul foametei organizate este unul prea puțin cunoscut. În același timp, discutam cu mulți supraviețuitori ai cataclismului politic care doreau să-și împărtășească drama vieții familiei lor. Aceasta a fost motivația fermă și convingerea că eu trebuie să valorific cât mai mult acest subiect, contribuind

astfel la aducerea adevărului istoric la un număr cât mai mare de oameni. Cele 30 de mărturii prezente în lucrare constituie 30 de istorii de viață ale concetățenilor noștri. Informatorii sunt oameni cu nivel diferit de pregătire, din diferite zone geografice, de diferite etnii.

La inițiativa cunoscutului ziarist de la postul de televiziune TVR Moldova, Vitalie Guțu, am realizat filmul documentar „Omorâți prin înfometare sau timpuri pe care nu le-a vrut Dumnezeu...” – primul film documentar care are în centrul atenției una dintre dramele basarabenilor – foametea organizată – și consecințele imediate și în timp ale acesteia.

Imaginile care ilustrează lucrarea în mare parte le-am fotografiat personal în timpul realizării filmului „Omorâți prin înfometare sau timpuri pe care nu le-a vrut Dumnezeu...”. Alte imagini, îndeosebi chitanțele pentru livrarea diferitor cereale mi le-a oferit cu amabilitate fotojurnalistul Nicolae Pojoga, pentru care îi mulțumesc în mod special. Imaginile făceau parte din colecția lui Zaharia Cușnir. De asemenea, o parte din fotografii le-am preluat de la Arhiva Națională a Republicii Moldova.

Culegerea „Un genocid nerecunoscut” reprezintă partea întâi a unui proiect mai amplu pe care mi l-am propus, la care lucrez de câțiva ani și pe care sper să-l realizez într-un viitor nu prea îndepărtat.

Mariana S. Țăranu,
conferențiar universitar,
doctor în istorie

- Pogănești – 200 rații
- Sofia – 200 rații
- Pobeda – 200 rații
- Pervomaisc – 200 rații
- Colhozul „Stalin” și Mingir – 200 rații
- Cărpineni – 250 rații

Documentul nr. 2

SCRISOAREA ÎNVĂȚĂTORILOR IGNATIEVA, PRONIN ȘI LEBEDEVA DIN ORAȘUL SOROCA ADRESATĂ LUI IOSIF STALIN

Dragă Iosif Visarionovici!¹⁷

[înregistrată la 19 martie 1947]

Scuzați-ne, dar ne adresăm Dumneavoastră ca unui tată. Noi am supraviețuit războiul, suntem recunoscători și acum, dar puterile ne părăsesc. Ne este incomod și rușine, știm că și fără noi aveți multe griji, dar credeți-ne, foamea ne impune. Muncitorii cu mulți copii umblă ca umbrele, pâine ne ajunge doar pentru jumătate de lună, iar restul, copiii noștri mănâncă macuc. Am vândut tot ce am avut, umblăm ruși și zdrențuiți.

Vă mulțumim, Iosif Visarionovici pentru grija față de noi, față de învățători, în sensul asigurării cu produse alimentare, însă spre regret acestea nu ajung la noi. Oare are nevoie un învățător de galoși, stofă etc. aceasta în timp ce șeful secției comerciale nici aproape nu ne permite să ne apropiem, iar directorul școlii este îmbrăcat la patru ace. Nu e bine de anunțat despre aceasta, însă lucrurile pe teren sunt dezgustătoare. Adjunctul secției

¹⁷ ANRM, F. 2848, Inv. 7, dos. 1, f. 488; Larisa Turea, Valeriu Turea, *Cartea foamei*, Chișinău, Universul, 1991, p. 173.

comerciale Malin vinde sute de metri de stofă la piață, iar învățătorul claselor primare nici nu mai seamănă a învățător. Oare poate fi un exemplu pentru elevi îmbrăcat în vechituri? Iar în timpul controlurilor la ei totul este în regulă. Așa cum am așteptat sfârșitul războiului așa așteptăm cu nerăbdare roada, însă acum Iosif Visarionovici ne este foarte greu.

Scuzați-ne că vă deranjăm cu problemele noastre. Noi vom depăși, însă nu mai putem suporta nedreptățile. Noi nu suntem în stare să cumpărăm pâine comercială¹⁸, iar comercianții vând pâine cu câte 150 rub. bucata. Cum putem noi supraviețui cu salariul nostru de 500 rub. pe lună? De s-ar coace mai repede noua roadă!

Scuzați-ne, Iosif Visarionovici. Noi ne-am adresat ca unui om apropiat¹⁹.

Învățătorii: Ignatieva, Pronin, Lebedeva.

¹⁸ În afară de pâinea distribuită pe cartele unor categorii de populație sau la cantinele pentru înfometăți, statul a furnizat cetățenilor așa-zisa pâine comercială. Aceasta se vindea în magazinele din orașe și centre raionale. (A. Felea, *Foametea în Basarabia în anii 1946-1947*, partea a II-a în Contrafort, 2011, nr. 3-4).

¹⁹ Deja la 21 martie 1947 Comitetul Executiv al județului Soroca menționa precum că faptele descrise nu s-au confirmat. Mărfurile industriale destinate învățătorilor pentru anul 1946 au fost distribuite complet; de asemenea a fost eliberat un avans din contul primului semestru al anului 1947, doar în orașul Soroca acesta a constituit 8870 rub. (ANRM, F. 2848, Inv. 7, dos. 1, f. 487a).

**SCRISOAREA DOREI BELAIA DIN ORAȘUL
CHIȘINĂU ADRESATĂ LUI IOSIF STALIN**

[înregistrată la 3 iunie 1947]²⁰

Bună ziua mare conducător și învățător și tatăl nostru drag, vă salut din depărtare și vă scriu tovarășe Stalin. Vă rugăm să ne acordați vreun ajutor. Poporul nostru muncitor moare de foame, noi vedem doar ceea ce trece printre degete. La noi toți oamenii muncitori au murit, nici nu mai are cine semăna și nici ce semăna. În aceste condiții vă rugăm să ne ajutați tovarășe Stalin, noi nu mai avem posibilitate să trăim.

Să trăiți conducătorul și învățătorul nostru până la o sută de ani, vă doresc multă sănătate Iosif Visarionovici Stalin, să vă trăiască familia. Vă rugăm să ne răspundeți în câteva cuvinte. Vreau un răspuns de la Tata. Aștept răspuns de la Dumneavoastră²¹.

Belaia Dora,

Or. Chișinău, str. Melestiu, nr. 41.

²⁰ ANRM, F. 2848, Inv. 7, dos. 3, f. 446-446 verso; Larisa Turea, Valeriu Turea, *Cartea foamei*, Chișinău, Universul, 1991, p. 173.

²¹ În scurt timp, NKVD-ul de la Chișinău raporta la Moscova: Scrisoarea a fost scrisă în spital, autoarea avea febră 39,8. Cetățeanca Belaia nici nu ține minte că a scris scrisoarea. Ea locuiește împreună cu fratele, nu duce lipsă de nimic. A lucrat la oficiul poștal, dar s-a eliberat benevol, conform cererii. Cetățeanca Belaia are vârsta de 19-20 de ani (ANRM, F. 2848, Inv. 7, dos. 3, f. 445).